

FI lausuntopyyntö VV

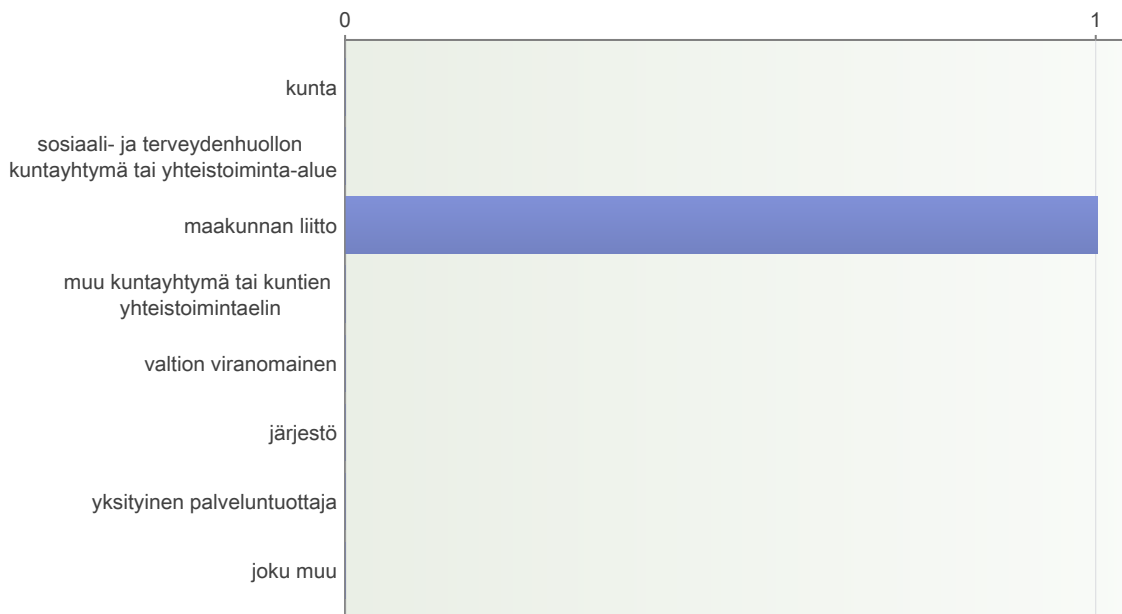
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Pohjois-Pohjanmaan liitto	Vs. hallintojohtaja Toni Saranpää		20.3.2017	Maakuntahallitus

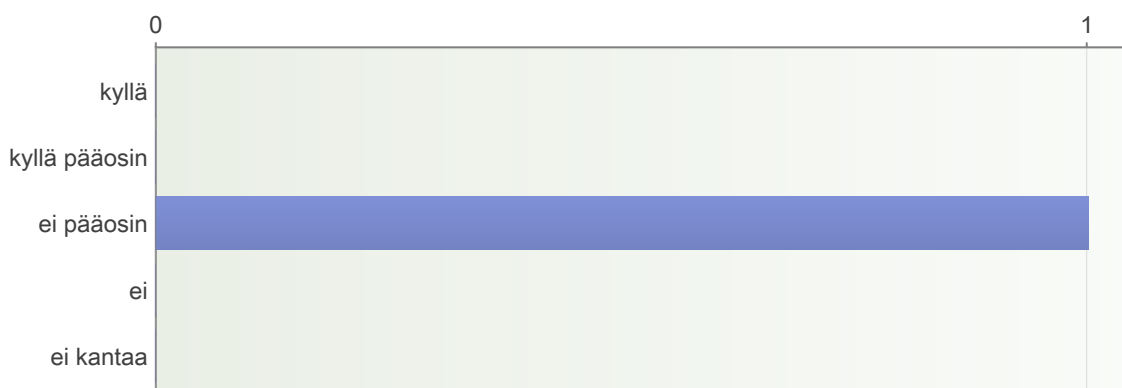
2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

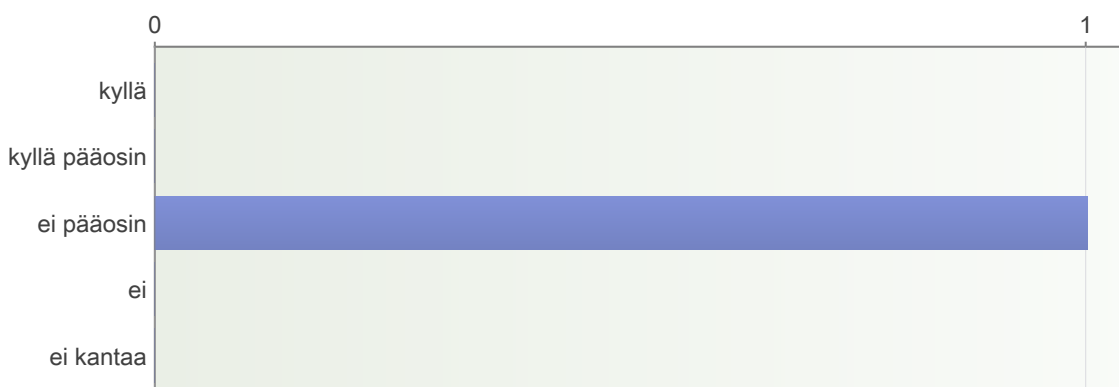
- Esityksen osatavoitteina on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palveluntuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen. Palveluiden saatavuuden voi olettaa paranevan erityisesti asutuskeskuksissa, missä asiakasvolyymi on suurempi, mutta syrjäseuduille uuden palvelutarjonnan syntyminen on varsin epätodennäköistä, ja kilpailun kautta syntyvä parempi saatavuus ja laajempi valinnanvapaus jää toteutumatta.

Markkinoiden syntymistä ja sitä kautta palveluiden saatavuutta ehdotetussa valinnanvapausjärjestelmässä ohjaa ennen kaikkea asiakasmäärä. Palveluntarjoajat tarvitsevat liiketaloudellista toimintaa varten riittävän suuren asiakaskunnan kannattavuuden varmistamiseksi. Näin ollen on luonnollista, että merkittävin lisäys palvelutarjonnassa tapahtuu kaupunkiseuduilla, missä asiakkaita on enemmän. Maakunnilla olisi lakiesityksen mukaan mahdollisuus huomioida syrjäseutujen pienempi asukasmäärä ja suuremmat etäisyydet maksamisissaan korvauksissa (56 §), mutta valinnanvapauden toteutuminen jää todennäköisesti silti rajatumaksi kuin kaupunkiseuduilla. Tätä käsitystä vahvistavat Ruotsissa toteutetusta valinnanvapausmallista saadut kokemukset, eikä ole mitään perusteltua syytä olettaa, että kehitys etenisi Suomessa eri tavalla. Esitys kuitenkin mahdollistaa valinnanvapauden lisääntymisen ja kehittymisen, vaikka joillakin alueilla valittavia vaihtoehtoja olisikin enemmän kuin jossakin toisaalla.

Terveys- ja hyvinvointierot voivat kaventua esityksen seurauksena, mikäli kansalaiset innostuvat käyttämään valinnanvapautta ja hakeutuvat perusterveydenhuollon palveluihin aikaisemmin, jolloin kuluja säästyisi kalliimmasta erikoissairaanhoidosta. Erojen kaventuminen helpottuisi myös sitä kautta, että valinnanvapaus nopeuttaisi hoitoon pääsyä, mikä onkin todennäköistä erityisesti alueilla, joille uutta palvelutarjontaa syntyy enemmän. Ruotsin valinnanvapausjärjestelmän tarkastelun yhteydessä on todettu, että asiakkaat ovat hakeutuneet vastaanotolle ahkerammin, mikä viittaisi siihen, että kiinnostus omaa terveyttä ja hyvinvointia kohtaan olisi lisääntynyt ja on järjestelmän selkeä vahvuus. Rakenteellisena riskinä kuitenkin on, että hyväkuntoiset ja toimintakykyiset asiakkaat käyttävät valinnanvapautta ja hakeutuvat vastaanotolle yhä useammin, kun taas palvelujen tarpeessa olevat asiakkaat eivät tätä mahdollisuutta käytä, jolloin järjestelmä itse asiassa lisäisi terveys- ja hyvinvointieroja.

5. 2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiesityksen mukaan jokainen kansalainen voisi itse valita sosiaali- ja terveyskeskuksen sekä suunhoidon yksikön niiden toimijoiden joukosta, jotka ovat listautuneet suoran valinnan palvelujen tuottajiksi. Lisäksi asiakas voisi valita palveluntuottajan asiakassetelillä tuotettavien palveluiden osalta. Maksusetelin avulla asiakas voisi puolestaan valita omaan palvelukokonaisuuteensa kuuluvan osakokonaisuuden toteuttajan muidenkin kuin suoran valinnan palveluihin listautuneiden toimijoiden joukosta. Ne asiakkaat, joille myönnettäisiin henkilökohtainen budjetti, voisivat vaikuttaa palveluiden tuottajien ohella myös saamiensa palveluiden sisältöön. Palveluntuottajan valitsemisen lisäksi asiakas voisi valita ammattihenkilön tai ammattihenkilöiden ryhmän, jolta hän palveluita saa (9 §).

Lakiesitys lisää merkittävästi kansalaisten valtaa päättää omien palveluidensa toteutuksesta ja siten vahvistaa kansalaisten itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. Lakiesitys antaa mahdollisuuden vaihtaa palveluntuottajaa vuoden välein, mikäli asiakas kokee saavansa laadukkaampaa tai asianmukaisempaa palvelua toisen palveluntuottajan toimesta. Asiakkaan ollessa vapaa valitsemaan minkä tahansa listautuneen palveluntuottajan voidaan olettaa palveluiden laadun paranevan, mikäli haitallinen asiakasvalikointi on järjestelmässä kyetty estämään.

Asiakkaan vaikutusmahdollisuudet lisääntyvät huomattavasti. Esityksen tarkoituksenmukaisuus voidaan jopa kyseenalaistaa sillä perusteella, että esitys mahdollistaa asiakkaan valinnat miltei jokaisessa palveluketjun vaiheessa. Asiakas voi valita 1) haluamansa suoran valinnan sosiaali- ja terveyskeskuksen (sote-keskus), 2) jonkun muun toimijan kuin sote-keskuksen tai maakunnan liikelaitoksen maksusetelin avulla, 3) jonkun muun toimijan kuin sote-keskuksen tai maakunnan liikelaitoksen asiakassetelin avulla ja 4) useita erilaisia toimijoita henkilökohtaisen budjetin avulla hankittavia palveluita varten. Sellaiset asiakkaat, jotka tarvitsevat paljon palveluja ja joita esitetyn kaltainen valinnanvapaus eniten hyödyttäisi, ovat toisaalta myös huonoimmassa asemassa valintoja tehtäessä, koska asiakkaiden mahdollisesti heikentynyt toimintakyky sekä valintojen määrä ja järjestelmän monimutkaisuus vaikeuttavat rationaalisten valintojen tekemistä merkittävästi. Myös terveiden ja täysin toimintakykyisten asiakkaiden tekemät valinnat perustuisivat todennäköisesti joihinkin muihin kriteereihin kuin esimerkiksi palvelun lääketieteelliseen laatuun. Toisin sanoen olisi siis odotettavissa, että asiakkaan päätös perustuisi muuhun puhtaasti omaan hyvinvointiin tähtäävään rationaaliseen harkintaan. Tästä on olemassa tutkimuksellista näyttöä, mikä on myös esityksessä mainittu. Esitetty valinnanvapausjärjestelmä kuitenkin perustuu juuri päinvastaiselle oletukselle, että asiakkaat tekevät rationaalisia valintoja ja valitsevat ”oikein”.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

8. Vapaamuotoiset huomiot.

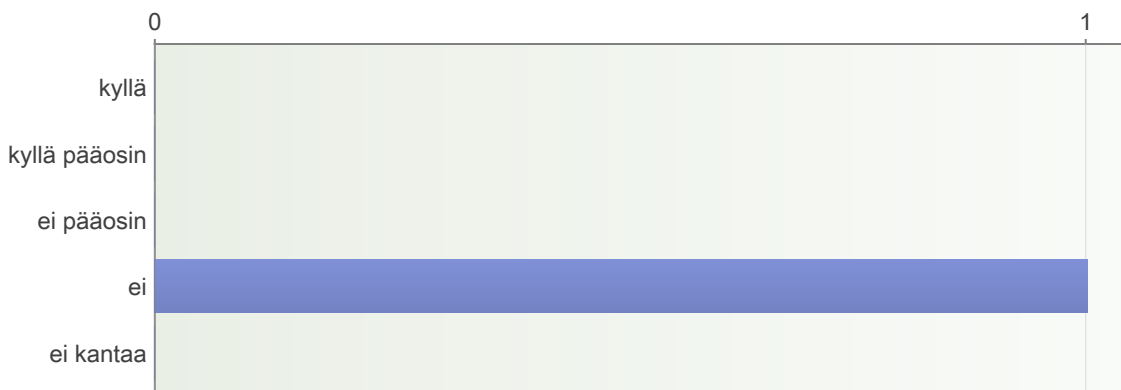
Vastaajien määrä: 1

- Esitys tarjoaa hyvät mahdollisuudet sopivan palvelun valitsemiseen varsinkin perustason palveluiden kohdalla. Erityistason palveluissa kysymys muuttuu moniulotteisemmaksi, sillä vaativampien palveluiden valitseminen edellyttää sellaista tietopohjaa, jota useimmilla kansalaisilla ei ole. Oikean valinnan vaatiman tietopohjan merkitys kasvaa sitä enemmän, mitä vaativampi palvelu on kyseessä. Tietopohjan puutetta voidaan lievittää tiedotuksella ja riittäväillä neuvontapalveluilla, jotka auttavat asiakasta tiedon hankkimisessa ja päätösten tekemisessä.

Valintamahdollisuudet tulisivat kasvamaan kaupunkiseuduilla, missä palveluiden tarjonta tulee kasvamaan. Harvaan asutuilla alueilla palvelutarjonnan kasvu ei ole todennäköistä, jolloin näillä alueilla valintamahdollisuudet eivät lähtökohtaisesti kasvaisi kovin merkittävästi, vaikka maakunnat voisivatkin edistää palvelutarjonnan syntymistä korotettujen korvausten avulla. Esitys kuitenkin luo edellytykset sille, että kansalaisille syntyy mahdollisuus valita siinäkin tapauksessa, että toimijoiden määrä olisi joillakin alueilla pienempi.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

Vastaajien määrä: 1

10. Vapaamuotoiset huomiot.

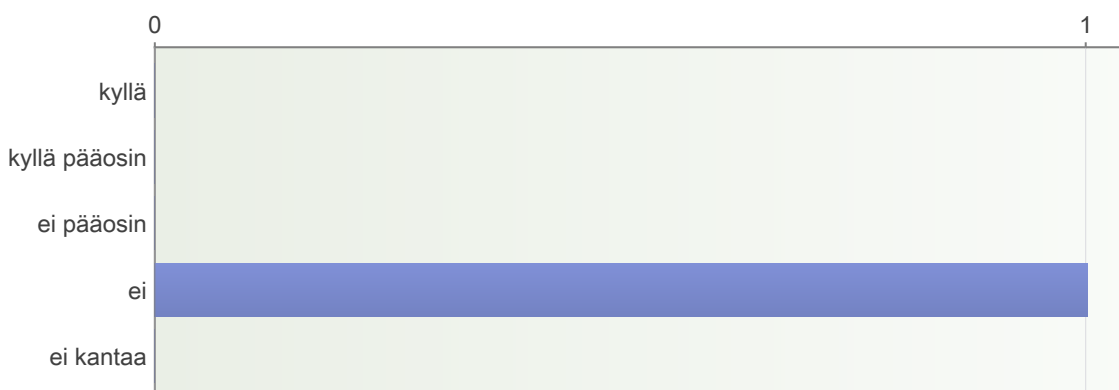
Vastaajien määrä: 1

- Esitetty järjestelmä on erittäin monimutkainen eikä se tue palveluintegraation parantamisen tavoitetta. Valinnanvapausjärjestelmä on rakennettu siten, että yksittäisen asiakkaan hoitokokonaisuuteen voi osallistua useita toimijoita monessa eri vaiheessa. Asiakkaan valitseman suoran valinnan sote-keskuksen on tarjottava asiakkaalle maksuseteliä sellaisissa toimenpiteissä ja palveluissa, jotka ovat palvelukokonaisuuden itsenäisiä osakokonaisuuksia (17 §). Asiakkaan sote-keskuksella ei ole mahdollisuutta vaikuttaa asiakkaan valintaan, mikä voi vaarantaa palvelukokonaisuuden integraation ja sujuvan tiedonkulun tuottajien välillä. Sama ongelma sisältyy jossain määrin asiakasseteliin, jonka avulla maakuntien liikelaitokset joutuvat kanavoimaan muuhun kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvaa tuotantoaan ulkoisille toimijoille (21 §), sillä maakunnan liikelaitos ei voi vaikuttaa asiakkaan valintaan eikä sillä siten ole takeita palvelukokonaisuuden tai tiedonkulun onnistuneesta toteutumisesta. Tällöin asiakkaalle itselleen jää suuri vastuu omien palveluidensa koordinaatiosta ja oman asiakassuunnitelmansa toteutumisesta.

Hajautetussa palvelutuotantojärjestelmässä integraatio voi toteutua vain, jos eri tuottajat ovat vahvasti sitoutuneet asiakassuunnitelman edellyttämään koordinaatioon. Mitä enemmän tuottajia yhden asiakkaan palvelukokonaisuuteen sisältyy, sitä haastavammaksi integraatiotavoite muuttuu. Tällaisia haasteita sisältyy lähtökohtaisesti toimintakyvyltään heikentyneiden, paljon erilaisia palveluita tarvitsevien henkilöiden palvelukoordinaatioon, sillä tällaiset asiakkaat eivät välttämättä kykene itse seuraamaan asiakassuunnitelmansa toteutumista. Tällöinärkevin ratkaisu asiakkaan näkökulmasta on jättää valitsematta ja vastaanottaa mahdollisimman paljon palveluita mahdollisimman harvoilta toimijoilta, jotta palvelujen integraatio on riittävää. Esitykseen kuitenkin sisältyy asiakkaan mahdollisuus valita näissäkin tapauksissa niin monta toimijaa kuin hän haluaa, mikä heikentää integraation toteutumista. Oleellista integraation toteutumisen kannalta on myös se, miten erikokoiset palveluntuottajat kykenevät sitoutumaan ja ohjaamaan resursseja integraatiota edistäviin toimenpiteisiin.

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksen kustannussäästötavoite on sidottu sote- ja maakuntauudistuksen kokonaistavoitteeksi asetettuun kustannuskehityksen hillintään, jolla kustannusten kasvua pyritään pienentämään 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä. Esitykseen ei sisälly vakuuttavaa arviota siitä, että esitetty valinnanvapausmalli johtaisi säästötavoitteen kannalta merkittäviin tuloksiin.

Kustannussäästöjen tavoittelun kannalta annettu esitys on merkitykseltään vähäinen. Esitetyn arvion mukaan 2 – 3 %:n tehokkuushyödyllä suoran valinnan palveluissa voitaisiin säästää yhteensä 50-100 miljoonaa euroa vuosina 2019-2029 ja asiakasseteliin liittyvillä palveluilla arviolta 50-80 miljoonaa euroa. Säästöt muodostaisivat siis vain noin 3-6 % asetetusta 3 miljardin säästötavoitteesta, mikä on huomattavan pieni säästö suhteutettuna esitetyn järjestelmän rakenteellisiin riskeihin. Säästöjä on mahdollista kasvattaa lisäämällä suoran valinnan palveluiden ja asiakassetelin käyttöalaa, mutta niiden käyttöalan kasvattaminen lisäisi samalla järjestelmän piirissä olevia riskejä samassa suhteessa.

Esityksen mahdollistamat palveluinnovaatiot loisivat kustannussäästöjä vuoteen 2029 mennessä. Sekä palvelujen laadun parantuminen että innovoinnin kautta syntyneet uudet palvelumuodot mahdollistaisivat kustannuskehityksen hidastamista pidemmällä aikajänteellä.

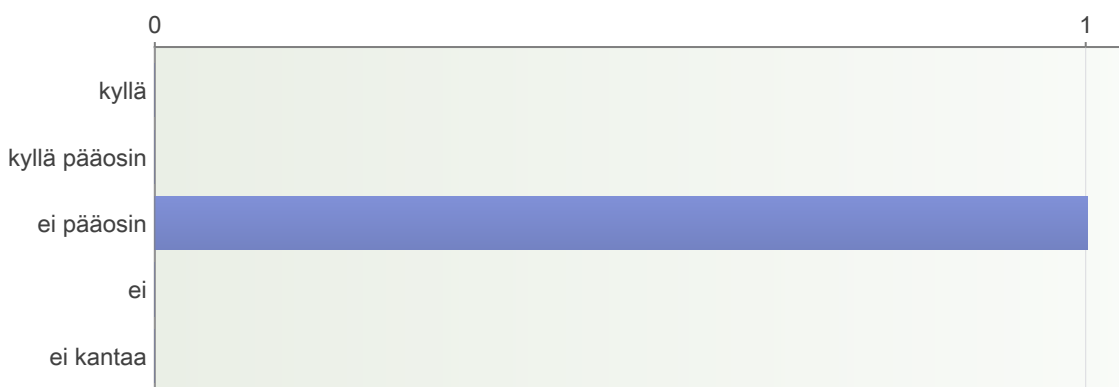
Esityksen sisältämistä riskeistä voidaan todeta, että niiden vuoksi tehokkuushyötyjen syntyminen on kuitenkin epävarmaa. Tehokkuushyötyjen syntyminen edellyttää, että maakunnat kykenevät ohjaamaan markkinoita, palvelutarjonnassa ei ilmene markkinahäiriöitä ja että markkinoita ei manipuloida esimerkiksi asiakasvalikoinnin avulla. Kaikki nämä riskit ovat vakavia ja mikäli ne realisoituvat, maakunnilla ei ole keinoja niiden torjumiseen. Markkinoiden ohjaaminen tulee olemaan erittäin haastava tehtävä ja onkin todennäköistä, että markkinat alkavat ohjata maakuntia.

Maakuntien pääasiallinen markkinaohjauskeino on korvaustason säätely, jonka kohdistaminen on kuitenkin haastavaa. Esimerkiksi korvaustason leikkaaminen heijastuisi aina voimakkaimmin pieniin toimijoihin ja saattaisi aiheuttaa markkinahäiriöitä sen sijaan, että se korjaisi tai parantaisi markkinoiden toimintaa. Markkinahäiriöiden riski on suhteettoman suuri verrattuna potentiaalisiin 3-6 %:n kustannussäästöihin, ja toteutuessaan ne tekevät tyhjäksi koko 3 miljardin säästötavoitteen.

Esityksen epävarmuustekijät ja riskit ovat kaiken kaikkiaan suuremmat kuin ennakoidut säästöt, mistä syystä esitys ei tarjoa realistisia edellytyksiä edistää 3 miljardin euron säästötavoitetta.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

14. Vapaamuotoiset huomiot.

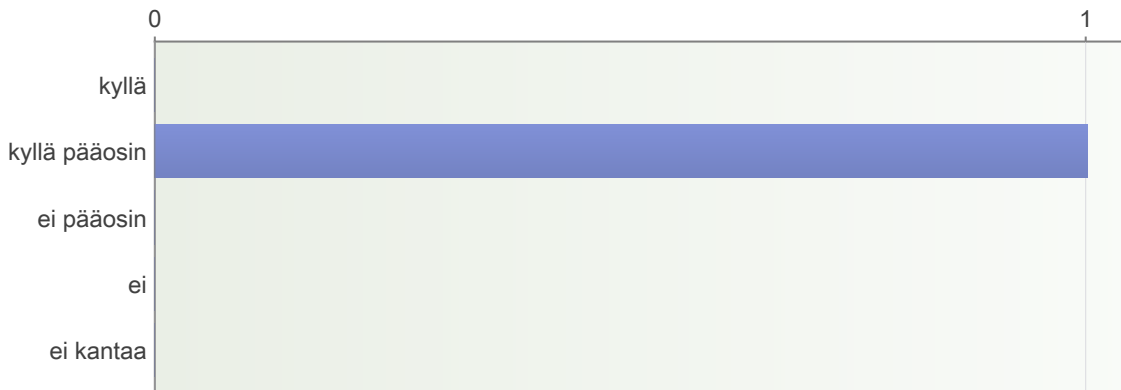
Vastaajien määrä: 1

- Sote- ja maakuntauudistuksen kokonaisuuteen sisältyy paljon demokratiaa lisääviä elementtejä, kuten vaaleilla valittu maakuntavaltuusto, vaikuttamistoimielimet ja kansalaisten erilaiset suorat vaikutusmahdollisuudet. Lausuttavana oleva valinnanvapauslaki loisi sopimusohjausjärjestelmän, jossa maakunta ei kykenisi vaikuttamaan suoran valinnan piirissä olevien palveluiden tuottamiseen. Jos suora ohjausvalta muutetaan sopimusohjaukseksi, vähenee samalla demokraattinen ulottuvuus palveluiden tuotannossa. Yksittäisen kansalaisen näkökulmasta vaikutusvalta lisääntyy, koska saadessaan huonoa palvelua kansalainen voi vaihtaa valitsemaansa toimijaa, mutta palvelujärjestelmän kokonaisuuteen ei yksittäisellä kansalaisella ole välittömiä vaikutusmahdollisuuksia, koska maakunta voi vaikuttaa siihen vain epäsuoran sopimusohjauksen kautta.

Esityksen kansanvaltaisuutta voidaan lisätä hylkäämällä sopimusohjaukseen perustuva ohjausjärjestelmä ja kehittämällä sellainen palvelunohjausmalli, jossa maakuntien valtuustoilla on suoraa ohjaus- ja päätösvaltaa palvelutuotantoon nähden. Tällainen malli vaatisi valinnanvapauden osittaista kaventamista sekä vähentäisi yksilön vapautta valita ja kantaa vastuuta omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan, mutta samalla se lisäisi esityksen kansanvaltaisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa palvelujärjestelmän kokonaisuuteen.

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Vastaajien määrä: 1

16. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksen yhtenä johtoajatuksena on mahdollistaa eri tuotantotapojen kustannusten vertailu sekä edellytysten luominen innovoinnille ja kokeiluille. Innovoinnin kannalta ratkaisevana elementtinä nähdään korvauskannusteiden asettamisen onnistuminen. Tällöin innovaatioita syntyisi markkinakilpailun heijastevaikutuksena, jotka leviäisivät laajemmalle samalla, kun niitä otettaisiin käyttöön. Erityisiä mahdollisuuksia valinnanvapausmallissa nähdään olevan prosessi-innovaatioille, kun uudet markkinatoimijat pyrkisivät löytämään uusia palvelumuotoja.

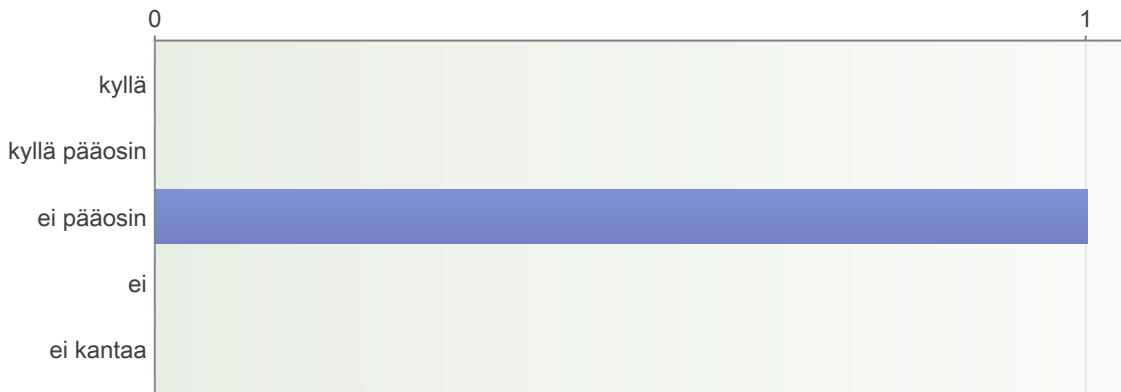
Innovaatiot, joita syntyisi valinnanvapausjärjestelmän seurauksena, tähtäisivät suurelta osin uusiin tapoihin tuottaa samat palvelut pienemmillä kustannuksilla. 3 miljardin kustannussäästötavoitteen näkökulmasta tämä olisi myönteinen kehityssuunta. Tärkeää on kuitenkin huomioida esitystä arvioitaessa, että markkinoilla toimivan yrityksen näkökulmasta innovaatioksi luettaisiin sellaisetkin uudet toimintatavat, jotka säästävät kustannuksia, mutta eivät paranna asiakkaiden palveluja. Tällainen innovaatio olisi esimerkiksi menetelmä, jolla voitaisiin maksimoida tuottavien asiakkaiden määrä ja minimoida ei-toivottujen, kalliimpien asiakkaiden määrä, eli edistää ”kermankuorintaa”, joka tunnistetaan esityksen perusteluissa haitalliseksi ilmiöksi valinnanvapausmallin ja markkinakilpailun kannalta. Kansalaisten oikeuksien kannalta olisi tärkeää, että valinnanvapausmalli sisältäisi mahdollisuuden myönteisille, kustannuksia säästäville ja palveluja parantaville innovaatioille, mutta samalla mahdollistaisi tehokkaat keinot puuttua palveluiden laadun ja markkinakilpailun näkökulmasta kielteisiin toimintatapoihin.

Mikäli kielteisiä toimintatapoja ei esiinny tai niihin voidaan puuttua, on luonnollista, että toimijat alkavat kehittää kustannustehokkaampia tapoja tuottaa palveluita, koska esitetyssä mallissa hinnoittelu ei ole toimijoiden päätettävissä. Varsinkin suoran valinnan piirissä toimivien palveluntarjoajien täytyy pyrkiä kasvattamaan liikevoittoaan, joten hinnoittelumekanismiin puuttuessa tämä onnistuu pääasiassa kulurakennetta keventämällä (tai asiakasvolyymiä kasvattamalla). Jos haitallisia toimintatapoja alkaa esiintyä esimerkiksi asiakkaiden hankinnassa, on sillä väistämättä haitallinen vaikutus markkinoihin ja sitä kautta innovaatioiden syntyymiseen. Innovointi mahdollistuu vain, jos markkinahäiriöitä ei esiinny ja epäreiluja kilpailukeinoja ei ole mahdollista hyödyntää. Esityksessä on kuitenkin nykyisellään suuri riski nimenomaan markkinahäiriöiden ja markkinatilanteen aikaisen määräytymisen vuoksi.

Palveluinnovaatioiden syntymistä saattaa vaikeuttaa myös maksusetelijärjestelmä, koska se vaikeuttaa suoran valinnan palveluiden tuottajien palvelukokonaisuuksiin liittyviä innovaatioita. Palvelukokonaisuuksiin liittyvät innovaatiot edellyttävät, että koko palvelukokonaisuus on tuottajan ohjattavissa ja hallittavissa, mutta maksusetelijärjestelmä luo hajautetun palvelukokonaisuuden, joka ei kannusta innovaatioihin koko palveluketjun osalta.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveyspalveluista. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiötettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Ei vastauksia.

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Suoran valinnan palveluista säädetään lakiesityksen 15 §:ssä. Pykälä on yleisluonteinen ja jättää maakunnille harkintavaltaa suoran valinnan palvelukokonaisuuksien määrittelyssä. Esityksen mukainen joustava säätely mahdollistaa esimerkiksi palveluinnovaatioiden kautta tapahtuvan muutoksen huomioimisen suoran valinnan palvelukokonaisuuksien määrittelyssä. Suoran valinnan palvelukokonaisuudet ovat näin tarkistettavissa ja niitä on mahdollista mukauttaa sosiaali- ja terveydenhuollon yleiseen kehitykseen.

Asiakkaan kannalta suoran valinnan palveluiden määrittely jää todennäköisesti joka tapauksessa etäiseksi ja vaikeasti hahmotettavaksi, sillä selkeän käsityksen muodostaminen edellyttää ainakin jossain määrin asiantuntemusta sosiaali- ja terveydenhuollon alalta. Määritelmän joustavuus hankaloittaa rajapinnan hahmottamista entisestään. Se ei kuitenkaan sinänsä aiheuta ongelmia käytännön palveluiden tasolla, sillä asiakkaat hakeutuvat ensisijaisesti suoran valinnan palveluiden piiriin, mistä heidät tarvittaessa ohjataan maakunnan liikelaitoksen palveluihin, mikäli vaadittu palvelu ei ole suoran valinnan palveluihin kuuluva.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

21. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiesityksen mukaan suoran valinnan palvelun tuottajan tulisi myöntää asiakkaalle maksuseteli sellaisissa palvelukokonaisuuden yksittäisissä toimenpiteissä tai palveluissa, jotka muodostavat palvelukokonaisuuden itsenäisen osakokonaisuuden. Asiakas voi hankkia hänelle myönnetyn maksusetelin avulla palvelun valitsemaltaan toimijalta, joka ei saa olla maakunnan liikelaitos ja jonka ei tarvitse olla suoran valinnan palvelun tuottaja. Mikäli asiakas kieltäytyy maksusetelistä, toimija tuottaa palvelun muulla tavalla, esimerkiksi omana tuotantona tai ostopalveluna. Esityksen mukaan suoran valinnan palvelun tuottajalla säilyy kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta, sen laadusta ja vaikuttavuudesta myös silloin, kun asiakas hankkii maksusetelin avulla palvelun osakokonaisuuksia kokonaan toiselta tuottajalta.

Maksusetelin avulla toteutettuja palveluita ei ole mahdollista valvoa tai ohjata maksusetelin myöntäjän tai maakunnan toimesta. Asiakas saa valita minkä tahansa toimijan, joka on palvelutuottajalain mukaisessa rekisterissä. Tämä mahdollistaa pienten toimijoiden palvelujen hyödyntämisen, mutta samalla se aiheuttaa palveluketjun monimutkaistumisen tuottajamäärän kasvaessa ja vaikeuttaa siten palveluintegraatiota. Lisäksi maksusetelin myöntäjä joutuu kantamaan vastuun koko palvelukokonaisuuden laadusta myös siltä osin kuin palveluja on hankittu kokonaan toisilta toimijoilta. Maksusetelin myöntäjä ei kuitenkaan voi vaikuttaa maksusetelin nojalla annetun palvelun laatuun, koska sillä ei ole ohjausvaltaa maksusetelin avulla hankittuun palveluun tai sen tuottajan toimintaan. Asetelma on huomattavan ongelmallinen, jos suoran valinnan tuottajat joutuvat ottamaan vastuun muiden tuottajien palveluista ja niiden laadusta.

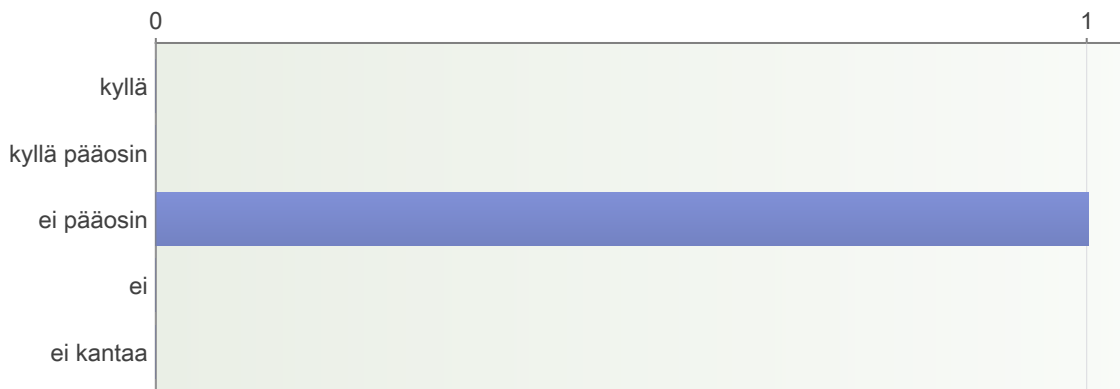
Maksusetelin käyttö aiheuttaa myös integraatio-ongelmia, kuten tässä lausunnossa on toisaalla todettu. Suoran valinnan palvelun tuottajan täytyy jokaisen asiakkaan kohdalla kyetä erikseen koordinoimaan ja varmistamaan muualla tuotetun palvelun laatu ja asianmukaisuus. Varsinkin pienempien toimijoiden voi olla vaikeaa informoida suoran valinnan palveluiden tuottajia riittävästi maksusetelin käyttäjien saamista palveluista. Maakunnan tulisi puolestaan kyetä seuraamaan palveluketjuja ja integraation toteutumista järjestämisvastuunsa kantamiseksi, mutta se on asiakkaan sote-keskustakin heikommassa asemassa seurannan ja ohjauksen näkökulmasta. Tällöin asiakkaalle itselleen jää suuri vastuu omien palveluidensa koordinoimisesta, mikä on haitallista erityisesti paljon palveluja tarvitsevien ja mahdollisesti toimintakyvyltään heikentyneiden kansalaisten kohdalla. Asiakkaan palveluintegraation kannalta järkevin ratkaisu olisi lähtökohtaisesti maksusetelistä kieltäytyminen.

Maksusetelin käyttöönottoa puoltavat sellaiset olosuhteet, joissa suoran valinnan palvelun tuottaja ei itse kykene tuottamaan tarvittavaa palvelua. Tällaisissakin tapauksissa tuottajan kannalta on kuitenkin järkevämpää hankkia palvelu ostopalveluna, jotta suoran valinnan palvelun tuottaja voi varmistua annetun palvelun laadusta

ja soveltuvuudesta palvelukokonaisuuteen.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

23. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Sote-keskuksella on vastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta silloinkin, kun asiakas itse valitsee maksusetelin avulla toisen tuottajan. Sote-keskus ei voi vaikuttaa valintaan, vaan asiakas päättää itse, mikä toimija kokonaispalvelun osakokonaisuuksia tuottaa. Sote-keskus kuitenkin kantaa vastuuta muidenkin toimijoiden palveluiden laadusta. Tätä järjestelyä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, koska sote-keskus ei voi millään tavoin ohjata tai vaikuttaa maksusetelijärjestelmän avulla annettuihin palveluihin.

Maksusetelijärjestelmä on tarpeettoman monimutkainen ja monitulkintainen. Esityksestä ei käy ilmi, millä tavoin tulkitaan eri palvelukokonaisuuksien osakokonaisuuksia, vaan tulkintavaltaa jätetään ilmeisesti sote-keskukselle. Sote-keskusten oman edun näkökulmasta on tarkoituksenmukaisinta tulkita osakokonaisuuksia siten, että niitä on määrällisesti mahdollisimman vähän. Tällöin sote-keskus on vastuussa pääasiallisesti vastuussa omasta tuotannostaan ja vastuu maksusetelituotannon avulla hankitusta palvelusta saadaan minimoitua.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

25. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

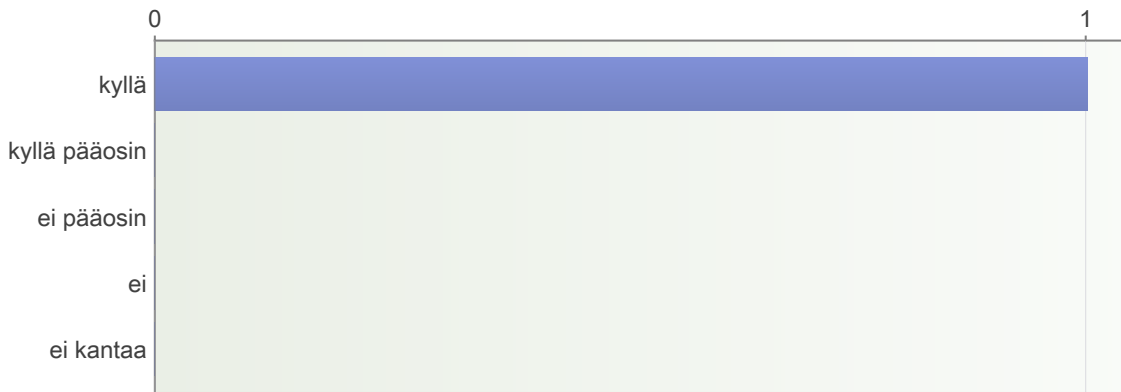
- Maksusetelijärjestelmä moninkertaistaa asiakkaan valintojen määrän. Asiakas voi valita palvelukokonaisuuksien jokaisen itsenäisen hoitokokonaisuuden kohdalla haluamansa toimijan. Tämä takaa asiakkaalle vapauden valita haluamansa tuottajan, mutta palvelun toteutukseen tai sisältöön asiakkaalla ei palvelusta riippuen välttämättä ole mahdollisuutta. Toisaalta jo pelkän palveluntuottajan valinta yksittäisen toimenpiteen kohdalla voi vaatia erityistä tietopohjaa tai ymmärrystä. Järjestelmä asettaa erittäin suurta harkintavastuuta asiakkaalle itselleen antamalla mahdollisuuden valita useita eri palveluntuottajia saman palvelukokonaisuuden toteutukseen.

Maksusetelijärjestelmän monimutkaisuus ja palvelukokonaisuuksien osien määrittelyn puute tulee korjata lakiesityksessä. Asiakkaan hoitoon pääsyn nopeuttaminen edellyttää, että maksusetelijärjestelmä on ymmärrettävä, yhdenvertainen ja helposti hahmotettava.

Mikäli maakuntien informaatiopalvelut kyetään rakentamaan riittävän laadukkaiksi, maksusetelijärjestelmä auttaa nopeuttamaan hoitoon pääsyä. Tämä on kuitenkin epätodennäköistä varsinkin valinnanvapausjärjestelmän alkuvaiheessa, sillä tietojärjestelmien käyttöönotto ja toimivuuden varmistaminen vie valinnanvapausjärjestelmän siirtymäaika pidemmän ajan. Tästä syystä valinnanvapausuudistusta tulee vaiheistaa ja testata pilottikokeilujen avulla, jotta sote- ja maakuntaudistukseen liittyvät rakenteiden muutokset, ja erityisesti siihen liittyvä tietojärjestelmätyö, ehditään saattaa valmiiksi ennen valinnanvapausjärjestelmän täyttä käyttöönottoa.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Vastaajien määrä: 1

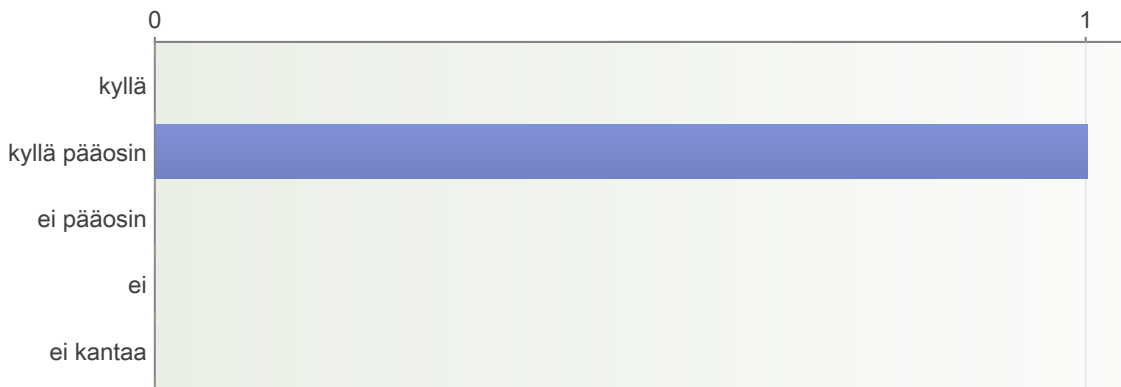
27. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaan oikeus valita hänelle itselleen parhaiten soveltuva maakunnan liikelaitoksen toimipiste edistää itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta.

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

29. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

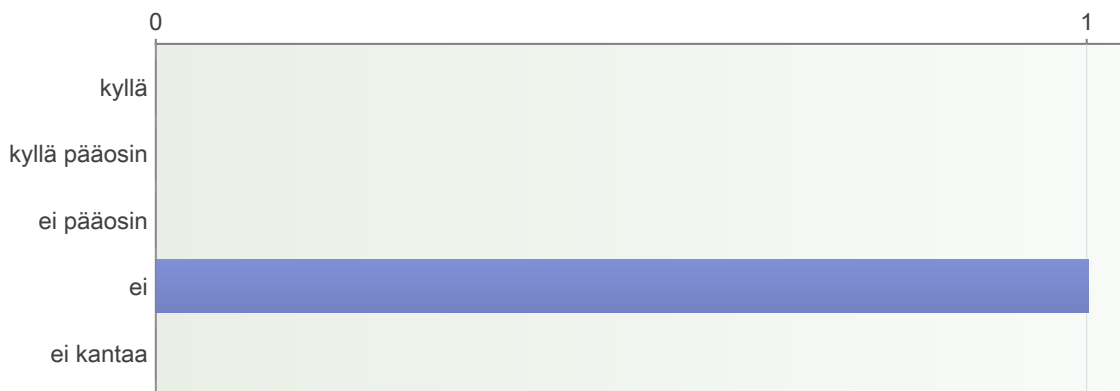
- Maakunnalla olisi velvollisuus ohjata vähintään 15 % muista kuin suoran valinnan piiriin kuuluvista palveluista muiden toimijoiden kuin liikelaitoksen tuotettavaksi. Asiakkaalle annettaisiin tällaisten palveluiden hankkimista varten asiakasseteli, jota vastaan asiakas saisi hankkia palvelun haluamaltaan toimijalta. Maakunnat saisivat omalla päätöksellään määrätä ne palvelut, joihin asiakasseteli myönnettäisiin.

Asiakkaan valinnanvapaus lisääntyisi niillä maantieteellisillä alueilla, johon syntyisi palvelutarjontaa asiakassetelin käyttöalaa kuuluvissa palveluissa. Asiakas voisi maakunnalta saamiensa tietojen avulla vertailla eri tuottajia ja valita itselleen sopivan vaihtoehdon. Asiakassetelijärjestelmän avulla olisi mahdollista nopeuttaa hoitoon pääsyä, kun asiakas voisi valita sen tuottajan, joka kykenisi tuottamaan palvelun ilman viivettä. Harvaan asutuilla alueilla palveluntarjoajien määrä tulee jäämään pieneksi, jolloin asiakkaiden valinnanvapaus ei lisääntynyt kaikilla alueilla tasaisesti.

Esitys rajoittaa asiakkaan valinnanvapautta ainoastaan siten, että asiakas ei voi asiakassetelin avulla valita julkista toimijaa. Tämä rajoitus ei ole tarkoituksenmukainen asiakkaan eikä palvelutuotantojärjestelmän näkökulmasta. Mikäli kustannusrakenteita ja niiden tehokkuutta halutaan tosiasiallisesti vertailla, tulee esityksessä sallia myös maakunnan oma palveluntuotanto. Lisäksi kuntien osallistuminen markkinoille tulee mahdollistaa niiden omistamien yhtiöiden kautta.

30. 10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

31. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakassetelijärjestelmän, samoin kuin maksusetelijärjestelmän, ongelmallisin piirre on ohjausmekanismin puuttuminen. Maakunnalla on ohjaus- ja järjestämisvastuu, mutta ei mahdollisuuksia vaikuttaa asiakassetelin avulla toteutettuun palveluun. Maakunnan vaikuttamismahdollisuudet jäävät etäälle varsinaisesta palvelun tuottamisesta, koska asiakassetelituottajalla ei tarvitse olla sopimusta maakunnan kanssa. Näin ollen asiakassetelituottajien kautta tapahtuvaan tuotantoon ei maakunnilla ole edes sopimusohjauksellista suhdetta.

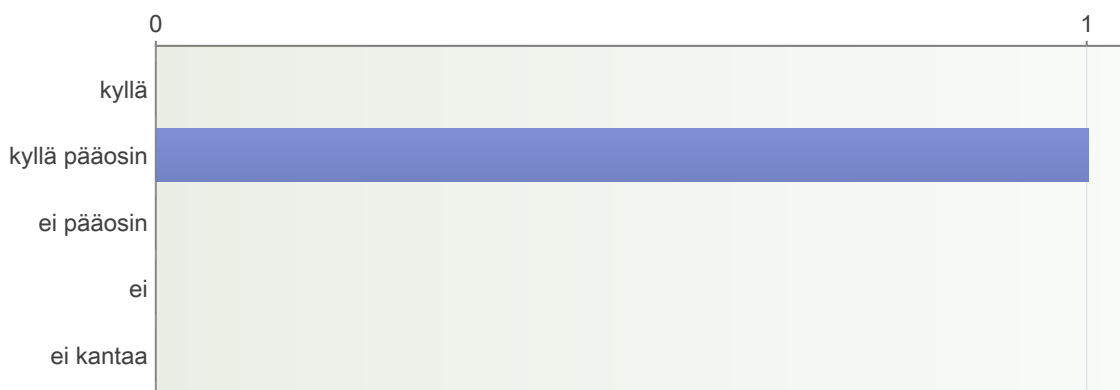
Esityksen mukaan asiakassetelijärjestelmän lähtökohta oletus on, että tuottajat toimivat järkevästi ja perustellusti ilman maakunnan välitöntä ohjaustakin. Maakunta ei välttämättä saa koskaan tietoonsa palvelussa esiintyneitä ongelmia. Se kantaa silti viimekätisen vastuun, vaikka ei saa palvelusta suoraa tietoa eikä kykene sitä ohjaamaan. Järjestelmä rakentuisi siis siten, että ainoa taho, joka voisi reagoida palvelussa esiintyviin ongelmiin, on asiakas.

Maakunnalla ei ole lainkaan ohjaus- ja vaikutusmahdollisuuksia asiakassetelijärjestelmässä.

Asiakassetelijärjestelmää ei voi jättää esityksen mukaiseksi, vaan siitä tulee kehittää sellainen malli, jossa järjestämisvastuun kantaminen on aidosti mahdollista.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Vastaajien määrä: 1

33. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakassetelijärjestelmä lisää asiakkaan valinnanvapautta sellaisilla alueilla, joille syntyy markkinatarjontaa asiakassetelin avulla annettaviin palveluihin. Harvaan asutuilla alueilla uutta palvelutarjontaa ei välttämättä synny.

Maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset eivät riitä turvaamaan asiakkaan valinnanvapautta asiakassetelijärjestelmässä, koska tarjonnan muodostuminen on markkinaehtoista ja maakunta ei voi siihen omalla toimillaan vaikuttaa. Myös markkinoilta poistumisen tai konkurssien vuoksi eri alueilla saattaa esiintyä tarjonnan heilahtelua, jota maakunta ei voi sopimusohjauksen kautta korjata.

Asiakassetelijärjestelmään liittyvästä maakunnan palveluiden pakkoyhtiöittämisestä tulee luopua. Sen myötä merkittävä osa sosiaali- ja terveystalouden palveluiden tuotannosta siirtyisi kokonaan julkisen sektorin ulkopuolelle. Järjestämismallin kannalta tehokkain tapa varmistaa palveluiden olemassaolo on säilyttää valmius tuottaa palveluita omana tuotantona, mistä syystä pakkoyhtiöittäminen vie pohjan järjestämismallin kantamiselta.

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

35. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnilla olisi velvollisuus myöntää iäkkäille ja vammaisille henkilöille henkilökohtainen budjetti sellaisia palveluja varten, jotka eivät kuulu suoran valinnan piiriin. Henkilökohtaisen budjetin tarkoitus olisi helpottaa sellaisten asiakkaiden olosuhteita, joilla on jatkuvaa tuen ja avun tarvetta. Se muodostuisi palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman perusteella, jonka jälkeen asiakas voisi suunnitella omat palvelunsa hänelle myönnetyn budjetin rajoissa. Tuottajan valinnan lisäksi asiakas voisi vaikuttaa merkittävästi myös saamansa palvelun sisältöön.

Henkilökohtainen budjetti perustuisi yksilökeskeiseen arviointiin, mikä mahdollistaisi asiakkaille erinomaiset lähtökohdat saada sellaista kohdennettua apua ja tukea, joka on asiakkaan mielestä merkittävintä hänen elämäntilanteensa ja -hallintansa kannalta. Tuki olisi tällöin henkilökohtaista ja lisäisi merkittävästi yksilön osallisuutta itseään koskevissa asioissa.

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

37. Vapaamuotoiset huomiot.

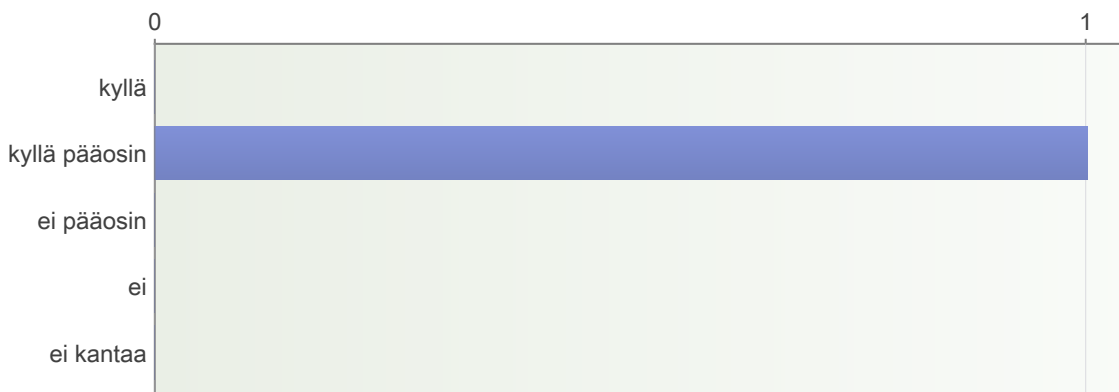
Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaalle voitaisiin nimetä esityksen mukaan päätöksentekoa tukeva henkilö, jonka tehtävä olisi avustaa asiakasta omia asioitaan koskevassa päätöksenteossa ja varmistaa, että asiakkaalla on riittävät tiedot päätöksentekoa varten. Tukihenkilö voitaisiin nimetä, jos asiakas ei vastusta nimeämistä ja tukihenkilö antaa suostumuksensa tehtävään. Tukihenkilö ei tekisi päätöksiä asiakkaan puolesta, vaan pyrki auttamaan asiakasta tahdonmuodostuksessa ja siinä, että potilaan saamat palvelut vastaisivat tätä tahtoa.

Tuetun päätöksenteon mahdollisuus on edellytys valinnanvapauden käyttämiselle sellaisissa tapauksissa, joissa asiakas ei itse kykene riittävällä tavalla ymmärtämään hänelle tarjolla olevia vaihtoehtoja tai ilmaisemaan niitä koskevaa tahtoaan ilman apua. Tuettu päätöksenteko olisi pehmeä tukimuoto, johon ei liity pakkoa tai potilaan oman tahdon ohittamista, vaan potilas voisi kieltäytyä hänelle tarjotusta tukihenkilöstä. Esitys on kannatettava.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

39. Vapaamuotoiset huomiot.

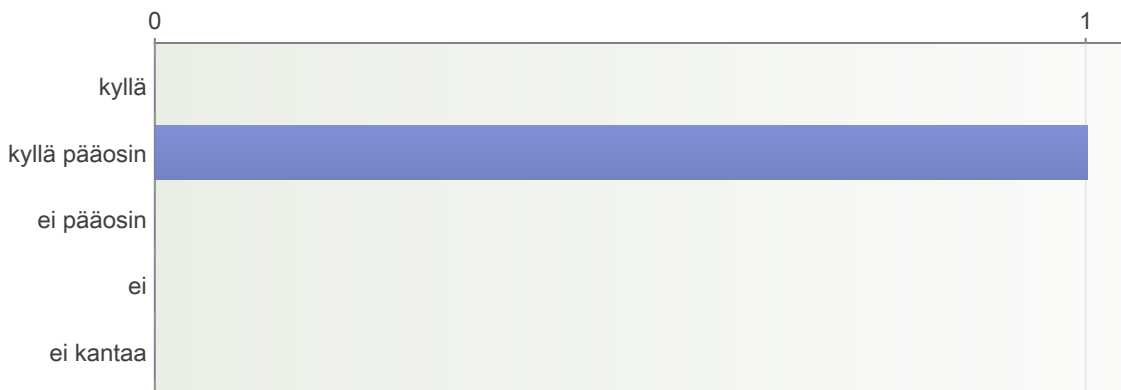
Vastaajien määrä: 1

- Esityksen mukaan maakunta voisi asettaa suoran valinnan palveluiden tuottajille ehtoja, jotka voisivat liittyä esimerkiksi palveluiden laatuun, voimavaroihin, saatavuuteen, palveluketjuihin ja palveluiden yhteensovittamiseen. Vaatimusten tulisi olla yhdenmukaiset kaikille toimijoille, jotka tuottavat samanlaisia palveluja. Maakunta voisi lisäksi edellyttää tuottajilta akkreditointia, jonka kriteerit olisivat kansallisesti yhdenmukaisia. Mikäli tuottaja täyttää asetetut kriteerit, se voisi ilmoittautua suoran valinnan palveluiden tuottajaksi. Maakunta voisi peruuttaa tuottajan oikeuden tuottaa suoran valinnan palveluja, mikäli tuottaja ei enää täyttäisi suoran valinnan palvelun kriteerejä.

Esityksen malli tuottajien hyväksymismenettelystä on riittävä. Se varmistaa tuottajien tasapuolisen kohtelun ja mahdollistaa säädöstasolla pääsyn markkinoille sellaisille toimijoille, joilla on riittävä kapasiteetti suoran valinnan palveluiden tuottamiseksi.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

41. Vapaamuotoiset huomiot.

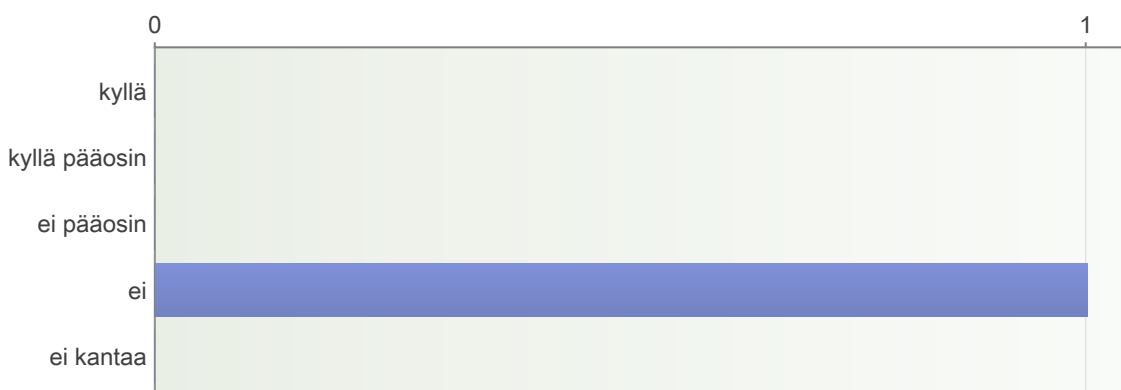
Vastaajien määrä: 1

- Jokaisen suoran valinnan palvelun tuottajan kanssa solmittaisiin sopimus, jossa sovittaisiin palvelujen tuottamiseen liittyvistä asioista. Maakunta voisi muuttaa päätöksellään sopimusta ja korvausperusteita ja korvausten määrää siltä osin kuin laissa ei toisin säädetä.

Sopimussäätely on pääosin riittävää. Maakunnan ohjaustoiminnot tulevat keskittymään voimakkaasti nimenomaan sopimusohjaukseen, joten maakunnille tulee antaa riittävät mahdollisuudet sopimusten laatimiseen ja tätä kautta ohjaustoimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tällä hetkellä sopimusohjaus puuttuu kuitenkin kokonaan asiakas- ja maksusetelin kautta tapahtuvan toiminnan osalta, joten sopimusmenettelyjä tulee laajentaa myös niiden avulla tarjottujen palveluiden piiriin.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

43. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

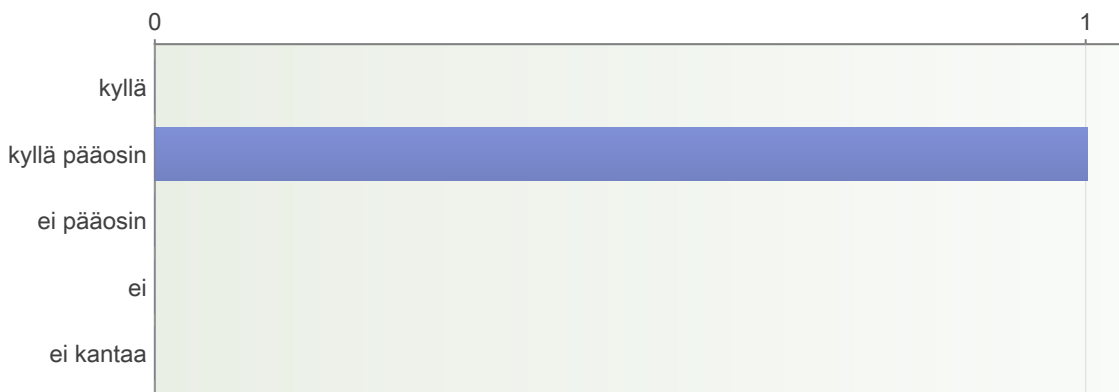
- Esityksen mukaan suoran valinnan palvelujen tuottajat vastaisivat omien palveluidensa lisäksi myös toisilta tuottajilta hankituista palveluista ja niiden laadusta, sillä kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta olisi aina suoran valinnan palvelun tuottajalla. Maksu- ja asiakassetelin sekä henkilökohtaisen budjetin nojalla palveluja tuottavat toimijat vastaisivat palvelujen tuottamisesta siten kuin maksusetelissä, asiakassetelissä tai asiakassuunnitelmassa on määritelty. Suoran valinnan palveluja tuottavilta toimijoilta edellytettäisiin lisäksi suoran valinnan toimintojen eriyttämistä kirjanpidossaan.

Velvoitteet ja vastuut eivät ehdotetussa mallissa jakaannu tasaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Suoran valinnan palvelujen tuottajat kantaisivat kokonaisvastuuta asiakkaasta, vaikka oleelliset osat palvelukokonaisuudesta saattaisivat olla muun tuottajan tuottamia ja täysin suoran valinnan palvelun tuottajan ohjauksellaan ulkopuolella. Sama tilanne on maakunnalla asiakassetelin avulla tuotettujen palveluiden osalta. Tosiasiallisesti vastuu oman tilanteensa ja hoitokokonaisuutensa seurannasta on asiakkaalla, koska muilla tahoilla ei ole mahdollisuutta hoitaa seurantaa täysimääräisesti. Tämä ei voi olla asiakkaan etu, sillä harva asiakas omaa riittävän kyvyn ja tiedot oman palvelukokonaisuutensa arvioimiseen.

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Vastaajien määrä: 1

45. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

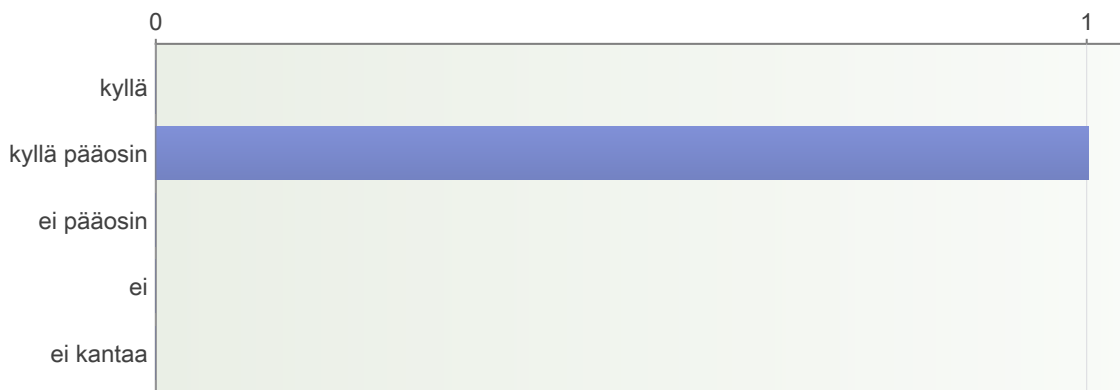
- Maakunta päättäisi esityksen mukaan suoran valinnan palveluista maksettavista korvauksista. Korvausjärjestelmän ytimen muodostaisi asiakaskohtaisesti maksettava kiinteä korvaus, jonka tulisi kattaa vähintään 80 % suoran valinnan palveluihin osoitetusta määrärahasta.

Ehdotettu kiinteä korvausmalli on sinällään kannatettava. Kysymys suoran valinnan maksun osuuden riittävydestä ja määräytymisestä on kuitenkin siinä mielessä epäoleellinen, että korvauksen riittävyys ei riipu niinkään maksujärjestelmästä, vaan maksuihin käytettävissä olevasta rahoituksesta. Maakuntien korvaustaso on epäilemättä mahdollista asettaa sellaiselle tasolle, että asiakkaiden riittävä valinnanvapaus toteutuu, mutta sitä, riittääkö rahoitus tämän korvaustason asettamiseksi ja ylläpitämiseksi, on vaikea arvioida ennakkoon. Kyse on viime kädessä siitä, kohtaavatko maakuntien kannalta sopiva korvaustaso ja markkinoiden kannalta riittävä korvaustaso toisensa.

Mikäli asiakasvalikointia ei tapahdu ja suoran valinnan palveluiden tuottajien asiakaskunta noudattelee ennakoitavissa olevaa keskiarvoa sekä hoidontarpeessa että korvaustasossa, niin ehdotettu korvausjärjestelmä lienee tarkoituksenmukainen.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

47. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

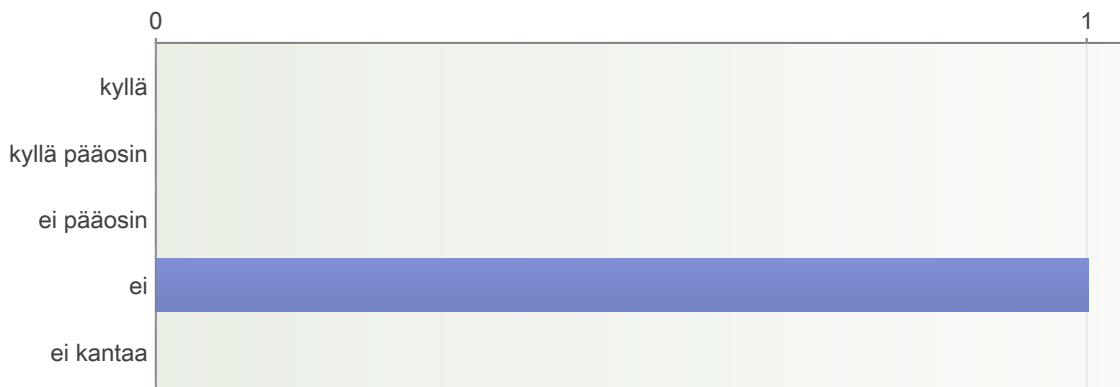
- Kiinteään korvauksen ohella maakunta voisi niin päättäessään maksaa lisäksi kannustinperusteisia ja tarvittaessa myös suoriteperusteisia korvauksia. Lisäksi esitykseen on sisällytetty kirjaus muista korvauksista, joiden avulla voitaisiin huomioida esimerkiksi erot alueen sairastavuudessa, asukastiheydessä ja muissa vastaavissa olosuhteissa.

Muiden korvausten mahdollisuus on oleellinen valinnanvapauden synnyttämiseksi syrjäseuduille pitkien etäisyyksien ja pienemmän asiakasmäärän vuoksi. Maakuntien tulee voida ottaa huomioon niiden yksilölliset erityispiirteet sekä maakunnan sisällä esiintyvät erot. Tämä on esityksessä huomioitu ja mahdollistettu. Maakunnilla on tällöin keino vaikuttaa markkinoiden syntymiseen ja varmistaa asiakkaiden saamien palveluiden vaikuttavuus.

Esitykseen on kuitenkin kirjattu asetuksenantovaltuutus, jolla voidaan rajoittaa maakuntien itsemääräämisoikeutta korvausten asettamisessa. Perusteluina on esitetty, että asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä korvausten mittareista ja perusteista sekä korvausten ja sanktiomaksujen vähimmäismääristä. Valtion todetaan myös voivan toteuttaa valtakunnallista yhdenvertaisuutta sekä parhaita käytäntöjä asetuksen avulla. Maakuntien ominaispiirteet huomioon ottava korvausmalli voidaan siis ohittaa asetuksen avulla ja valtio voi määrätä kannustinperusteisista korvauksista asetuksella. Tämä rajaus on erittäin vahingollinen maakuntien palvelunohjausjärjestelmän kannalta, joka on muutoinkin hatara perustuessaan ainoastaan sopimus- ja markkinaohjaukselle. Se rajaa maakuntien itsehallintoa täysin tarpeettomasti ja se tulee poistaa esityksestä.

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

49. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

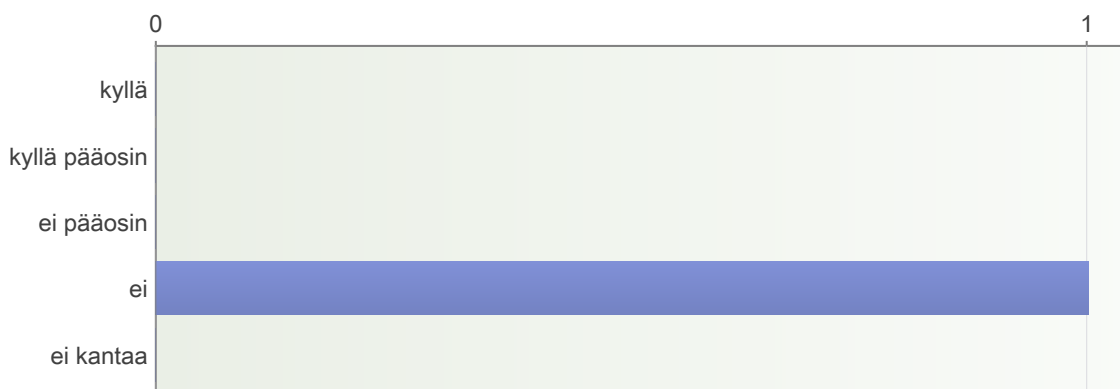
- Lakiesityksen mukaan maakuntien tulisi siirtää suoran valinnan palvelut sote-keskusten tuotantovastuulle viimeistään 1.1.2021. Maakunnan tulisi ottaa vastaan sote-keskusten ilmoittautumisia vähintään kuusi kuukautta ennen tuotantovastuun siirtämistä. Asiakkaat voisivat valita suoran valinnan sote-keskuksensa ja liikelaitoksen toimipisteen vähintään kaksi kuukautta ennen tuotantovastuun siirtymistä.

Ottaen huomioon sen, miten voimakkaasti esitetty malli tulee muuttamaan palveluntuotantojärjestelmää, siirtymäaika on aivan liian lyhyt. Lyhyt siirtymäaika kasvattaa markkinahäiriöiden riskiä ja riskiä, että järjestelmä on mallin käynnistyessä kykenemätön tuottamaan riittäviä palveluita, jos julkinen tuotanto on suljettu osin tuotantojärjestelmän ulkopuolelle. Esityksen valinnanvapausmalli tulee palauttaa valmisteluun ja valinnanvapausuudistuksen aikataulu tulee tarkistaa. Valinnanvapautta olisi järkevintä lisätä vaiheittaisesti kokeilujen ja alueellisten pilotointien avulla, jotta järjestelmän vaikutuksista saataisiin kokemuspohjaista ja vertailukelpoista tietoa. Koko maan käyttäminen pilotointialueena nyt esitetyllä tavalla ei ole tarkoituksenmukaista eikä järkevää. Uudistusta ei myöskään olisi mahdollista peruuttaa, mikäli sen todetaan olevan kestävä tai toimivan puutteellisesti, mistä syystä sen vaikutukset tulee pyrkiä selvittämään etukäteen nykyistä paremmin.

Aikataulutuksessa tulee myös huomioida, että pääsääntöisesti suuret tietojärjestelmiin liittyvät muutokset vievät useita vuosia. Sote- ja maakuntauudistukseen liittyy osaltaan myös mittava tietojärjestelmäuudistus, joka tulee vaikuttamaan koko uudistusprosessiin ja sen onnistumiseen merkittäväällä tavalla. Valinnanvapausuudistus ei onnistu, jos sen tukena ei ole toimivia tietojärjestelmiä. Tietojärjestelmiin liittyvät muutokset tulee tämän vuoksi saattaa valmiiksi ennen valinnanvapausuudistuksen täyttä toimeenpanoa. Tämä osa-alue tulee huomioida uudistuksen vaiheistuksessa.

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

51. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

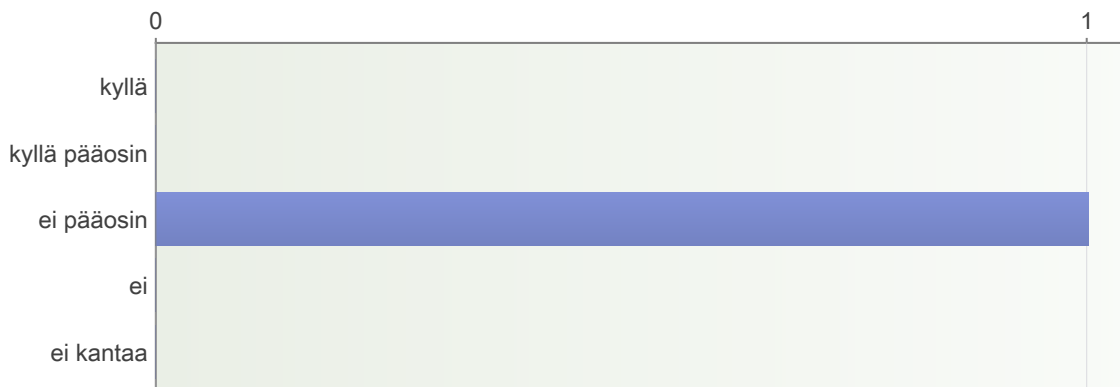
- Esityksessä maakunnat suljetaan ulos laajalti palveluiden tuotannosta. Ne voivat osallistua suoran valinnan palveluiden tuotantoon ja asiakassetelillä toteutettavaan tuotantoon vain yhtiöidensä kautta. Suoran valinnan palvelutuotantoon maakunta voi vaikuttaa sopimus- ja markkinaohjauksen avulla, mutta asiakassetelillä ja maksusetelillä toteutettavaan tuotantoon ei näitäkään vaikutuskeinoja ole käytettävissä. Silti maakunta on viime kädessä vastuussa siitä, että näitä palveluja on saatavilla ja että kaikki maakunnan asukkaat saavat tarvitsemiaan palveluja. Tällainen asetelma ei ole perusteltu ja tarkoituksenmukainen ja jättää käytännössä hyvin vähän mahdollisuuksia järjestämistehtävää varten.

Jos merkittävä osa julkisesta palvelutuotannosta yhtiötetään esitetyllä tavalla, prosessin peruminen on mahdotonta. Tämä tarkoittaa sitä, että tiettyjen palveluiden tuotanto on kokonaan markkinoiden varassa, eikä julkinen tuotanto voi ottaa niitä välittömästi tuotettavakseen esimerkiksi markkinahäiriötilanteessa. Tällaisella ratkaisulla saattaa olla erittäin kauaskantoisia seurauksia, varsinkin kun mallia ei ole aikaisemmin kokeiltu, eikä sen toimivuudesta ole takeita. Uudistuksen vakava puute maakuntien näkökulmasta on juuri se, että tuottaminen täytyy lopettaa, mutta vastuunkanto jatkuu. On kuitenkin selvää, että vastuuta palveluista on erittäin vaikeaa tosiasiallisesti kantaa ilman oikeutta tuottaa niitä.

Esityksen perusteluissa myönnetään, että maakunnilla tulee olemaan esitetystä mallista huomattavan vähän mahdollisuuksia varmistaa palveluiden saatavuus ja siten kantaa järjestämisvastuunsa. Tämä puute tulee korjata. Niin kauan kuin tuotantojärjestelmä on sellainen, että tuottamisoikeudet ja vastuut eivät ole tasapainossa, esitys ei ole hyväksyttävissä.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Vastaajien määrä: 1

53. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakuntien suorittama markkinaohjaus tulee olemaan haastavaa. Maakunnat tekevät tätä käytännössä säätelemällä korvaustasoja ja pyrkien näin synnyttämään palveluntuotantoa alueelleen mahdollisimman tasaisesti. Markkinat tulevat syntyään, vaikkakin todennäköisesti epätasaisesti kaupunki- ja syrjäseutujen välillä. Sen sijaan markkinoiden kehitys voi lähteä myös suuntaan, jossa markkinat löytävät keinoja ohjata maakuntia, jolloin korvaustasojen asettaminen muuttuu haasteelliseksi ja sote-keskusten sanelemaksi.

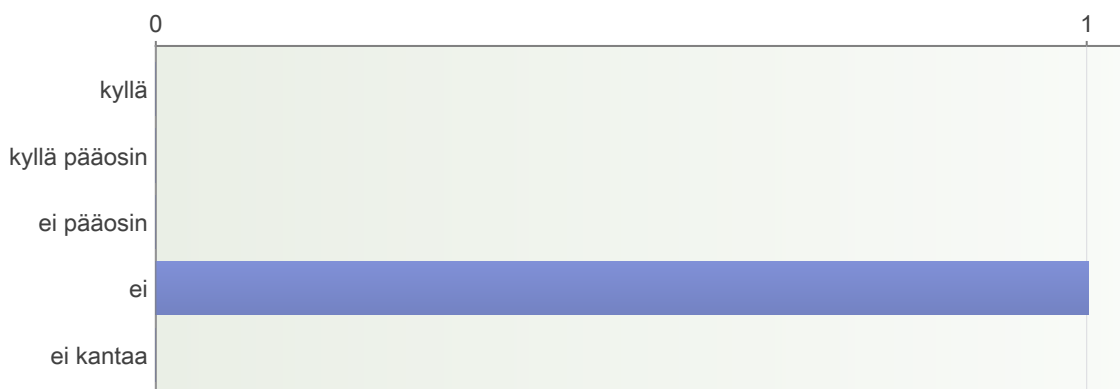
Esityksen mukainen valinnanvapausmalli perustuu toimiville markkinoille ja maakuntien edellytyksille ohjata niitä. Markkinoille siirtymisen ja sieltä poistumisen tulee olla helppoa, ja kilpailun kannalta haitallisten ilmiöiden, kuten asiakasvalikoinnin, tulee olla estettävissä. Kapitaatiokorvaus eliminoi kokonaan hintakilpailun mahdollisuuden, jolloin kilpailu perustuu palvelun laatuun. Tällä mallilla on teoriassa palveluiden laatua lisäävä vaikutus, mistä on myös jonkin verran tutkimusnäyttöä.

Suoran valinnan palveluiden piirissä olevat markkinaosuudet tullaan jakamaan ennen valinnanvapausmallin käynnistymistä. Sote-keskukset tarvitsevat tietyn asiakasvolyymin, jotta liiketoiminta on kannattavaa, mistä syystä on epätodennäköistä, että uusia toimijoita ilmaantuu markkinoille vuoden 2021 jälkeen. Uusien toimijoiden tulisi kyetä varmistamaan riittävä asiakaskunta jo ennen liiketoiminnan aloittamista, mikä tulee olemaan erittäin vaikeaa, sillä vaadittavat investoinnit tulisi tehdä jo ennen markkinoille siirtymistä. Markkinat ovat myös lähtökohtaisesti vääristyneet jo ennen käynnistymistä johtuen siitä sisäpiiritietoon verrannollisesta yksityishenkilöitä koskevasta tietomäärästä, joka nykyisillä markkinatoimijoilla on hallussaan. Yksityishenkilöitä koskevan tiedon avulla on mahdollista harjoittaa markkinoiden kannalta haitallista asiakasvalikointia ja epäreilua markkinointia.

Ruotsista saatujen kokemusten perusteella voidaan ennakoida, että merkittävä osa kansalaisista ei tule käyttämään valinnanvapauttaan, mikä aiheuttanee nopean markkina-asemien betonoitumisen ja saattaa vääristää maakuntien ja suoran valinnan markkinatoimijoiden välistä ohjausmekanismia.

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Vastaajien määrä: 1

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vastaajien määrä: 1

- Esityksen tulee pohjautua sellaiseen malliin, jossa pienten toimijoiden tulo markkinoille on aidosti mahdollista ja tavalla, joka ei tapahdu asiakkaan ja palveluiden integraation kustannuksella. Valinnanvapausmallia tulee pilotoida erilaisilla alueilla, jotta voidaan varmistua siitä, että pienten markkinatoimijoiden olosuhteet kilpailla markkinoilla on turvattu ja että ne toteutuvat suunnitellusti.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tavoite yksityisen ja kolmannen sektorin tuottajien panoksen lisäämisessä sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisessa on kannatettava. Esityksen keinot tämän vaikutuksen aikaansaamiseksi eivät kuitenkaan ole tarkoituksenmukaisia. Erityisesti maksusetelijärjestelmän on tarkoitus taata pienten toimijoiden pääsy markkinoille, sillä suoran valinnan tuottajiksi uusien pienten toimijoiden on vaikeaa tai mahdotonta päästä edelliseen kysymykseen annetussa vastauksessa esitetyin perustein. Kuten tässä lausunnossa on toisaalla todettu, myös maksusetelijärjestelmään liittyy merkittäviä ongelmia. Asiakas ja asiakkaan palvelukokonaisuus katoaa maksusetelijärjestelmän monimutkaisuuteen, joten asiakkaan kannalta viisain vaihtoehto on hankkia palvelut omalta sote-keskukseltaan, mikäli se näitä palveluita tuottaa.

Esityksen eräs avaintavoite oli alun perin saada pieniä yrityksiä mukaan markkinoille, mutta nyky muodossaan esitys ei vaikuta sellaiselta, että se voisi tätä tavoitetta tosiasiallisesti edistää. Sen rakenne tukee lähinnä suuria markkinatoimijoita ja sitä kautta heikentää pienten toimijoiden mahdollisuuksia kilpailla tasaväkisesti markkinoilla.

57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Vastaajien määrä: 1

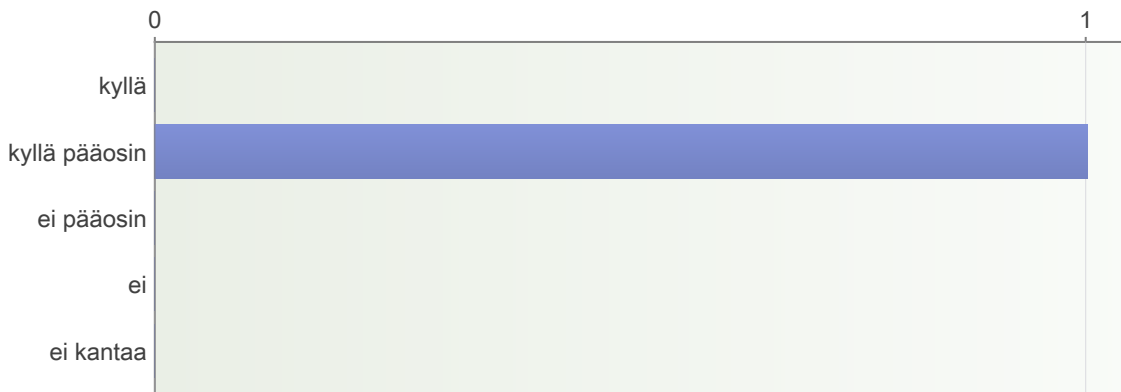
- Oletusarvoisesti oikeudella valita palveluntuottaja ja vaikuttaa palveluihin on myönteinen vaikutus, sillä se lisää asiakkaan osallisuutta, itsemääräämisoikeutta ja kannustaa aktiivisuuteen omien asioiden hoitamisessa. Se myös nopeuttaa hoitoon pääsemistä ja tätä kautta säästää kustannuksia. Asiakkaan saaman hoidon laatua valinnanvapaus lisää siinä tapauksessa, että markkinat saadaan käymään laatukilpailua riittävässä määrin. Esitys kuitenkin kaipaisi vahvempia markkinaohjausmenetelmiä ja vahvempaa itsehallintouloottuvuutta, jotta laatukilpailu voitaisiin varmistaa. Hoidon laatu on myös voimakkaasti riippuvaista hoitokokonaisuuksien integraatiosta, mikä nykyisessä esityksessä on puutteellisesti huomioitu, vaikka se on asetettu yhdeksi uudistuksen tavoitteeksi.

Valinnanvapauden myönteisten vaikutusten maksimoimiseksi on esitystä myös yksinkertaistettava. Ehdotettu valinnanvapausjärjestelmä on liian monimutkainen sekä asiakkaan että järjestäjän näkökulmasta. Asiakkaan osallisuuden ja aktiivisuuden lisääntyminen edellyttää, että järjestelmä on asiakkaan ymmärrettävissä ja hallittavissa. Mikäli näin ei ole, vaikutus tulee olemaan päinvastainen.

Asiakkaan kannalta valinnanvapauden lisääminen on lähtökohtaisesti myönteistä.

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

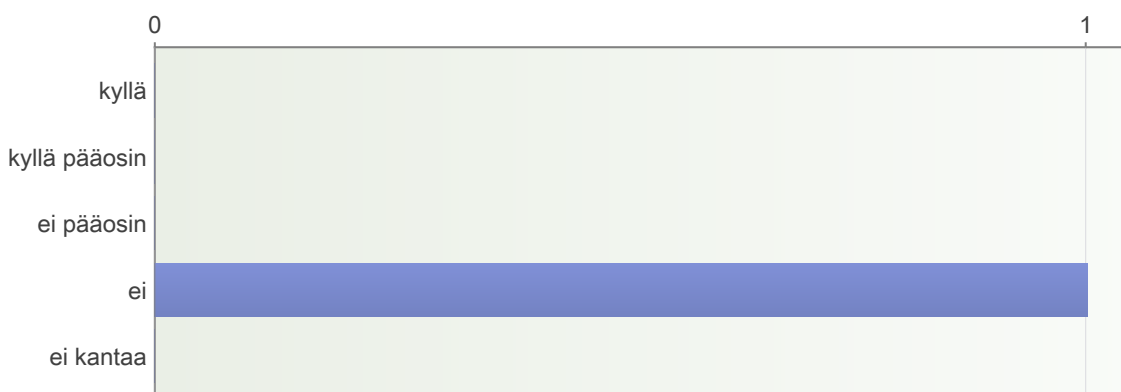
59. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Hammashoidon osalta uudistus on tarpeellinen. Julkinen hammashoito on joillakin alueilla erittäin pahasti ruuhkautunut, ja ennaltaehkäisevästä hoidosta on siirrytty lähinnä akuuttien tapausten hoitamiseen. Lakiesitys on tarkoituksenmukainen siltä osin kuin se tähtää hammashoitoon pääsyn nopeuttamiseen ja palvelutason parantamiseen. Tämä pyrkimys saattaa olla ainakin osittain ristiriidassa kustannussäästöavoitteen kanssa, sillä valinnanvapauden lisääminen hammashoitopalveluissa lisäänee maakuntien kustannuksia.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapausuudistuksen vaikutusarviointi on lähinnä spekulatiivista erityisesti myönteisten vaikutusten osalta. Koska kokemuksellista tietoa ei ole käytettävissä, uudistusta olisi syytä vaiheistaa ja pilotoida ennen laajamittaista käyttöönottoa. Näin radikaali uudistus vaatisi huomattavasti vankemmat perustelut ja selkeää empiiristä näyttöä vaikutuksista. Esityksen perusteluissa lausutaan, että esityksen vaikutukset riippuvat maakuntien päätöksistä ja tästä syystä vaikutusarviointi on hankalaa, koska maakuntien toteutusratkaisut ovat erilaisia ja saavat aikaan erilaisia vaikutuksia. Esitykseen sisältyy kuitenkin lukuisia asetuksenantovaltuuksia, joilla valtioneuvosto voi määrätä valinnanvapausratkaisusta ja ohittaa siten maakuntien harkinnan ja itsehallinnon. Vastuuta haluttujen vaikutusten syntymisestä ei voi sysätä maakunnille, jos valtioneuvosto säätelee valinnanvapausjärjestelmää laajamittaisesti asetusten avulla. Esityksessä todetaan myös, että vastaavaa järjestelmää ei ole toteutettu missään muussa maassa, joten arvioivaa vertailua ei ole mahdollista suorittaa. Vaikutusarvio perustuu kaiken kaikkiaan varsin epävarmalle pohjalle.

Vaikutusarviointi keskittyy sinänsä oikeisiin näkökohtiin erityisesti riskien osalta. Vaikutuksista tulee kuitenkin olla näyttöä ennen valinnanvapausmallin laajaa käyttöönottoa, mistä syystä Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää, että valinnanvapausuudistus vaiheistetaan ja se käynnistetään pilottikokeilujen avulla. Vaiheistetut pilottikokeilut antaisivat käytännön tietoa siitä, miten järjestelmän riskit ja myönteiset vaikutukset rakentuvat ja miten niihin voidaan tehokkaasti vaikuttaa.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Ehdotetut lait eivät suoranaisesti vaikuta Pohjois-Pohjanmaan liiton asemaan. Maakunnan liitot ovat lakisääteisiä kuntayhtymiä, jotka lakkaavat vuoden 2018 lopussa ja siirtyvät osaksi Pohjois-Pohjanmaan maakuntaa. Pohjois-Pohjanmaan liitolla ei ole sellaisia tehtäviä, jotka kuuluisivat valinnanvapauslain säätelyn piiriin.

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Pohjois-Pohjanmaan liitto kannattaa valinnanvapauden lisäämistä ja suhtautuu valinnanvapausuudistuksen tavoitteisiin myönteisesti. Valinnanvapausjärjestelmä ei kuitenkaan ole kriittisen kiireellinen osa sote- ja maakuntauudistusta. Nykymuodossaan esitys johtaisi hallitsemattomalle kehitysuralle selkeiden ja tehokkaiden ohjausmekanismien puuttuessa ja vaikuttaisi haitallisesti sekä esityksen omien että sote- ja maakuntauudistuksen tavoitteiden toteutumiseen. Valinnanvapausmallia tulee jatkovalmistelussa muokata sote- ja maakuntauudistuksen tavoitteita ja maakuntien itsehallintoa tukevaan suuntaan, ja se tulee ottaa käyttöön vaiheittaisten pilottikokeilujen kautta. Esityksen jatkovalmistelussa tulee varmistaa, että esityksen toimivat piirteet säilytetään, kun esityksen ongelmakohtia aletaan korjata. Lisäksi asiakkaiden tulisi olla valinnanvapauslain käynnistämisvaiheessa lähtökohtaisesti julkisen palvelujen järjestäjän asiakkaita. Ilmoittautumismenettely koskisi sitä vaihetta, kun asiakas haluaa vaihtaa palvelujen tuottajaa.

Jatkovalmistelussa tulee selkeyttää monimutkaista järjestelmää (maksu- ja asiakassetelit sekä henkilökohtainen budjetti). Valinnanvapauden idea voidaan toteuttaa nykyistä palvelujärjestelmää kehittämällä.

Tulevien maakuntien tulisi olla mukana valinnanvapautta koskevan lain valmistelussa. Tämä tulee ottaa huomioon lain jatkovalmistelussa voimaannon aikataulun osalta.

Sosiaali- ja terveystalouden tarpeen kasvaessa tarvitaan yksityisen ja kolmannen sektorin panosta nykyistä enemmän julkisen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän rinnalle. Tämä pyrkimys on oikeansuuntainen ja kannatettava. Parantunut integraatio sekä tietohallinnossa että palveluketjuissa on edellytys sille, että

monituottajuus voi toteutua kestäväällä tavalla. Integraation parempi toteutuminen edistää myös sote- ja maakuntauudistuksen kustannussäästöavoitetta sekä palveluiden laadun parantumista.

On kuitenkin syytä todeta, että mikäli valinnanvapausjärjestelmä tulee voimaan esitetyn kaltaisena, se merkitsee erittäin suurta muutosta nykyjärjestelmään verrattuna. Lakiesitys perustuu voimakkaasti sille oletukselle, että palvelutuotannon markkinat toimivat valinnanvapausjärjestelmässä moitteettomasti ja tehokkaasti, mistä seuraisi tuotantojärjestelmän tehostuminen ja kustannussäästöjä. Vastaavaa järjestelmää ei kuitenkaan ole pilotoitu tai testattu Suomessa tai muualla maailmassa ja on mahdollista, ellei jopa todennäköistä, että nuo oletukset eivät toteudu siinä määrin kuin on oletettu. Lakiesitys ei huomioi tilannetta, jossa järjestelmä ei tuotakaan toivottuja vaikutuksia eikä siihen sisälly mekanismeja, jonka avulla maakunta voisi ohjata tuotantojärjestelmää nopeasti ja tehokkaasti. Tehokkain lakiesityksen mahdollistama keino on maakunnan korvaustason laskeminen, jonka haitat kohdistuisivat voimakkaimmin pieniin tuottajiin, jotka jo lähtökohtaisesti ovat suuria toimijoita huonommassa asemassa. Pienten ja keskisuurten yritysten tulee tosiasiallisesti voida tarjota palveluja tasavertaisesti julkisen sektorin ja suurempien yritysten kanssa.

Valtioneuvoston tulee jatkovalmistelussa kiinnittää enemmän huomiota maakuntien itsehallintoon ja pyrkiä rajoittamaan sitä vain erittäin painavista syistä. Lausuttavana olevassa esityksessä on lukuisia asetuksenantovaltuuksia, joiden tarkoituksena on rajata maakuntien harkintavaltaa ja varata mahdollisuus tehdä kansallisen tason linjauksia. Tämä herättää huolta erityisesti siksi, että maakunnat ovat erilaisia ja niiden toiminta tulee voida järjestää niiden omat erityispiirteet huomioiden. Esimerkiksi valinnanvapausesitykseen kirjattu valtioneuvoston oikeus päättää korvausperusteista saattaa johtaa osan maakunnista maakuntalakiesityksen mukaiseen arviointimenettelyyn, koska harvaanasuttujen alueiden korvausperusteet tulevat olemaan erilaisia kuin kaupunkiseutujen, eikä niille voida asettaa yhteismitallisia korvaustasoja.

Pääkaupunkiseudulle ei tule myöntää erivapauksia lainsäädäntöä jatkovalmisteltaessa.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Ei vastauksia.